

ГІДНИЙ ВНЕСОК ФАХІВЦІВ ІНСТИТУТУ СВИНАРСТВА В НАУКОВУ СКАРБНИЦЮ ПОЛТАВЩИНИ

Баньковська І.Б. (м. Полтава, Україна)

Полтавщина – благодатний край, земля, багата природним різноманіт-
тям, прекрасно пристосована для людського господарювання – вирощування
сільськогосподарських культур, розведення худоби та птиці.

Базовим осередком науково-практичного супроводу галузі свинарства в
Полтавському регіоні і на Україні в цілому понад 80 років залишається Інститут
свинарства і агропромислового комплексу Національної академії аграрних наук.
За вісім десятиліть існування неодноразово змінювалась назва інституту, про-
ходили реорганізації його структури, але незмінним залишився пошук нових
методологічних підходів вивчення й ефективного використання унікального
біологічного виду тварин – свиней.

Працею багатьох поколінь вчених інституту свинарства виконувались
пріоритетні напрямки наукових досліджень, що продовжують розвиватися і до
тепер. Започаткований першим науковим директором інституту професором
Олександром Пилиповичем Бондаренком напрямок покращення племінної цін-
ності і рівня продуктивності свиней, що розводились на Україні, методами мети-
зації та поглибленої внутрішньо-породної селекції, продовжили відомі науковці
інституту – Марко Іванович Матієць, Андрій Харитонович Кащенко, доктори
наук, професори Микола Тимофійович Балашов, Федір Кузьмич Почерняєв,
кандидати наук Ніна Василівна Півняк, Людмила Павлівна Гришина та інші [3,
с.17].

Понад 40 років присвятив селекції свиней великої білої породи завідувач
відділу розведення і генетики, доктор сільськогосподарських наук, професор,
член-кореспондент НААН Микола Давидович Березовський. Підсумком його
багаторічної діяльності стало створення й апробація трьох внутрішньо породних
типів у великій білій породі – з високими відтворювальними якостями (1985р.),
спеціалізованого відгодівельного напрямку (1994р.), з покращеними м'ясними
якостями (2010р.) [4, с. 338].

Професором М. Д. Березовським розроблена пірамідальна модель ефек-
тивного використання генетичного потенціалу свиней великої білої породи в
системах промислового схрещування і гібридизації з породами вітчизняної та
зарубіжної селекції. Під його науковим керівництвом працює рада по великій
білій породі, що координує роботу з найчисельнішою (74,8%) серед порід сви-
ней на Україні [3, с.23].

Визначним досягненням науки Полтавщини було створення колективом
під керівництвом професора О.П.Бондаренка миргородської породи свиней
(1940р) [3, с.57]. Саме миргородські та великі білі свині невибагливі до умов
утримання та годівлі, забезпечували населення Лісо-степу України смачним
м'ясом та салом у складний післявоєнний період.

У 1967 році тварини миргородської і великої білої породи були взяті як
материнська основа в систему створення нової Полтавської м'ясної породи
свиней методом складного відтворювального схрещування п'яти порід вітчиз-
няної та зарубіжної селекції. Порода була успішно апробована і затверджена в
1993 році. Фундатором, керівником і відповідальним виконавцем цієї роботи був
завідувач лабораторії гібридизації, доктор сільськогосподарських наук, профе-
сор Броніслав Володимирович Баньковський – провідний вчений в галузі теорії
і практики виведення нових конкурентно-здатних порід, типів і ліній свиней на
кросбредній основі [2, с.11]. Розроблені професором Баньковським унікальні
методологічні підходи створення м'ясних генотипів свиней та їх практична
реалізація дозволили створити і апробувати в 1994 році на базі трьох практич-
них типів (центрального, харківського та асканійського) Українську м'ясну
породу свиней [3, с. 82].

Б.В.Баньковський співавтор червоно-поясної спеціалізованої лінії м'ясних свиней (1994р.), російської скороспілої породи свиней (1997р.), під його науково-методичним керівництвом і при безпосередній практичній участі виведено нову м'ясну породу в Республіці Куба [2,с.12].

Серед когорти вчених-селекціонерів інституту свинарства знане на Полтавщині, в Україні та в світі ім'я доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН Валентина Павловича Рибалка. З 1976 року він займається послідовним створенням спеціалізованого генотипу свиней м'ясного напрямку продуктивності для розведення в господарствах різних природно-кліматичних зон країни. Найважливішою селекційною ознакою і вагомим результатом для науковця було забезпечення гетерозисного ефекту м'ясної продуктивності товарних помісей та гібридів за рахунок генетичного потенціалу кнурів нової батьківської форми. Тридцятирічний кропіткий селекційний процес був відзначений затвердженням в 2009 році червоно-білопоясої породи м'ясних свиней [3,с.106,118]. Професор Рибалко має 22 авторських свідоцтва, опублікував понад 600 наукових праць. У 1997 році в Женеві йому, як керівнику інституту, вручено Міжна-родну персональну нагороду «Ертсмейкер» у номінації «За збереження і розвитку інтелектуально-кадрового потенціалу підприємства в період перехідної економіки»[4,с.240].

Важливим напрямком досліджень інституту були і залишаються питання раціональної годівлі свиней різних статевих-вікових груп, застосування ефективних систем кормовиробництва, використання традиційних і нетрадиційних кормів та кормових добавок. Наукова школа вчених лабораторії годівлі представлена іменами докторів наук, профе-сорів – Миколи Антоновича Коваленка, Івана Самійловича Трончука, Миколи Терентійовича Ноздріна, Анатолія Анатолійовича Поліщука, кан-дидатів наук – Бориса Євгеновича Фесини, Сергія Олексійовича Семенова.

Особливу увагу привертає науково-практична спадщина доктора біологічних наук, професора, академіка НААН України, Олексія Володимировича Квасницького – провідного вченого-фізіолога світового масштабу, дослідника вищої нервової діяльності, фізіології травлення, розмноження, штучного осіменіння свиней, трансплантації ембріонів.

Продовжує примножувати надбання наукової школи академіка Квасницького О.В. колектив співробітників відділу фізіології, очолюваний доктором біологічних наук, професором, академіком НААН Віктором Федоровичем Коваленком. Науково-практичні розробки В.Ф.Коваленка оформлені державними стандартами, більш ніж 60-ма винаходами, захищеними авторськими свідоцтвами СРСР та патентами України. Відомий його вагомий творчий доробок з питань біотехнології відтворення і підвищення репродуктивної здатності свиней – новий напрямок фізіології розмноження тварин «мати-плацента-плід», теорії локально-міжтканинної диференціації та циклічної лабільності гомеостазу метаболічних процесів в репродуктивних органах свині, методологія промислового використання синхронізації опоросів свиноматок та метод відновлення порушеної відтворювальної функції, спосіб заморожування сперми кнурів, унікальний метод селекції їх спермій для підвищення великоплідності поросят, інструкція зі штучного осіменіння свиноматок, способи і прилади для автоосіменіння та внутрішньоматкового осіменіння [4, с.128,129].

Впевнена, що слова відомого вченого Миколи Івановича Вавілова, який, визначаючи значимість діяльності науковців, писав: «Удельный вес науки в стране определяется не только средствами, отпускаемыми по государственному бюджету, числом исследовательских институтов, но прежде всего кругозором научных деятелей, высотой их научного полёта...»[1], повною мірою відносять-ся до фахівців інституту свинарства.

Література

1. Афоризмы о науке [Электронный ресурс] /OTREZAL.ru: [сайт]/ Режим доступа: [http://www.otrezal.ru/about_science/\(29.01.12\)](http://www.otrezal.ru/about_science/(29.01.12)) – Заглавие с экрана.
2. Вчені-селекціонери у тваринництві: у книзі 1 [наук. ред. Зубець М.В., Буркат В.П.]. – К: Аграрна наука, 1997.- 249 с. – (Серія «Українські вчені-аграрії XX століття»)
3. Генофонд национальных пород Украины, их создатели и современные координаторы [наук. ред. Рыбалко В.П., Гетья А.А., Герасимов В.И.]. – Полтава: Полтавський літератор, 2011. – 156с.
4. Національна академія аграрних наук України. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени) 1990-2011: біогр. довід. /Нац. акад. агр. наук України; уклад: В.А.Вергунов [та ін.].-К.:Аграрна наука, 2012.- 872с.

М.М. ДАШЕВСЬКИЙ – ОСНОВОПОЛОЖНИК ХІМІЇ АЦЕНАФТЕНУ

Джурка Г.Ф., Фурсов І.С. (м. Полтава, Україна)

Перші відомості про аценафтен з'явилися у 80-х роках XIX ст. (Гребє і Фіттіг), коли його вдалося виділити із кам'яновугільної смоли та установити будову [1]. Ця речовина зацікавила багатьох хіміків світу – перш за все своєю високою реакційною здатністю. Він легко піддавався галогенуванню, нітруванню, сульфурванню, гідруванню та іншим хімічним реакціям. Зацікавленість не обминула і вчених бувшого Радянського Союзу, зокрема, вчених Харківського хіміко-технологічного інституту. Роботи проводилися в двох напрямках: 1) удосконалення технології виділення аценафтену із кам'яновугільної смоли, у якій вміст його складав 1,2-2,5% за масою; 2) вивчення реакційної здатності. Роботи координувалися в м. Харкові А.І.Кіпріановим. До їх виконання був залучений молодий спеціаліст старший хімік Харківського інституту прикладної хімії М.М.Дашевський.

Мойсей Миронович Дашевський народився 22 травня 1889 року в м.Єлисаветграді (Кіровограді) у бідній єврейській сім'ї робітника цукрового заводу. З 1904 до 1910 року він працює лаборантом на одному з підприємств м.Кременчука, а з 1910 до 1916 року – лаборантом різних установ м.Єлисаветграду. У 1917 році його мобілізують до армії. Події революції 1917 року він зустрічає будучи рядовим. У 1918 році М.М.Дашевський опиняється у Москві, де працює спочатку завідувачем експедицією Наркомздраву, а з 1922 до 1924 року – завідувачем однієї з лабораторій.

У 1925 році М.М.Дашевський стає студентом хіміко-фармацевтичного інституту в м.Одесі, який закінчує у 1929 році. Одержавши диплом, він працює старшим хіміком Харківського інституту прикладної хімії. Під час роботи в цьому інституті він знайомиться з А.І.Кіпріановим (у майбутньому академіком АН УРСР) і починає наукові дослідження під його керівництвом. У співавторстві з А.І.Кіпріановим, М.М.Дашевський публікує в наукових журналах свої перші шість статей, які стали основою його кандидатської дисертації. У 1934 році, будучи вже доцентом, він очолює кафедру хімії Полтавського педінституту, де і продовжив свої роботи з хімії аценафтену. Було визначено три напрями: Вивчення реакцій галогенування, нітрування та окиснення.

Цілеспрямованість досліджень похідних аценафтену дозволили визначити тему кандидатського дисертаційного дослідження асистенту кафедри хімії – Каришину А.П., випускнику природничого факультету. Були виконані такі практичні роботи: у 1936р. в журналі «Промышленность органической химии» було опублікована перша спільна робота М.М.Дашевського та А.П.Каришина «Окисление аценафтену в аценафтенхинон».

Наступні роботи М.М.Дашевського і А.П.Каришина були присвячені реа-